

Opgave 2 Boer zoekt vrouw

'Boer zoekt Vrouw' is één van de meest bekeken tv-programma's van de afgelopen jaren. Het is een programma van de KRO waarin presentatrice Yvon Jaspers op zoek gaat naar een vrouw voor een boer.

De gedachte achter het programma is dat boeren geen tijd en gelegenheid hebben om een vrouw te ontmoeten door het vele werk dat hen aan huis gebonden houdt.

We zien in het programma boeren die het moeilijk vinden hun emoties te tonen en daarom vooral zwijgend over het landschap turen. De vrouwen die een paar dagen op de boerderij meelopen en aan wie steeds gevraagd wordt wat zij nou van Wietse, Bertus of Hendrik vinden, praten juist openhartig over hun emoties: over vlinders in hun buik en over niet te verwoorden gevoelens. Hoewel Yvon Jaspers ook voortdurend vraagt naar de gevoelens van de boeren, krijgt ze van hen nauwelijks of geen antwoord. Volgens sommigen heerst in onze huidige samenleving een emocultuur die met name in de media tot uitdrukking komt. Het programma 'Boer zoekt Vrouw' zou als uiting van emocultuur gezien kunnen worden.

- 2p **8** Leg aan de hand van twee kenmerken van emocultuur uit waarom het programma 'Boer zoekt Vrouw' als uiting van emocultuur gezien zou kunnen worden.

Retorica is de wetenschap of kunst van het goed en overtuigend spreken. Maar naast het overtuigend spreken is er ook een non-verbale retorica: de kunst van het zwijgen.

Zo zou je kunnen stellen dat de scène waarin een boer voor het eerst met een vrouw in het grasland zit te zwijgen omdat hij zijn emoties niet verwoord krijgt, een groot retorisch effect op de kijkers heeft. Aangenomen dat de producent en de regisseur van het programma hoge kijkcijfers beogen, is het immers niet voor niets dat zo'n zwijgscène op precies dat moment in het programma wordt gemonteerd. Ook over de montage van de beelden van de vrouwen die op bezoek zijn bij een boer en zich uiten in 'stromen van gevoelens' zal van tevoren goed zijn nagedacht. Het programma is uit kijkcijferoogpunt bekeken een kraker. De retorica bestaat uit een aantal elementaire onderdelen, waaronder de doelen en de middelen van redevoeringen.

Volgens Aristoteles zijn er drie middelen om het publiek te overtuigen.

- 5p **9** Leg de drie retorische middelen uit die Aristoteles onderscheidt. Welk van deze retorische middelen sluit het meest aan bij de wijze waarop het gedrag van de boeren, en welke bij de wijze waarop het gedrag van de vrouwen in het programma is gemonteerd?

De programmamakers van 'Boer zoekt Vrouw' slagen er in van het programma een groot succes te maken: het ultieme doel zoveel mogelijk mensen te laten kijken, wordt al jarenlang bereikt.

De Romeinse retoricus Quintilianus beschreef tweeduizend jaar geleden al hoe je als redenaar succes kunt behalen bij het oproepen van emoties bij het publiek.

- 2p **10** Wat is volgens Quintilianus de belangrijkste succesfactor bij het oproepen van emoties bij het publiek?

Leg uit of deze factor ook het succes van het programma 'Boer zoekt Vrouw' kan verklaren.

Volgens emotiefilosoof Robert Solomon en de Amerikaanse taalkundigen Edward Sapir en Benjamin Whorf hangen onze emoties af van wat onze moedertaal ons toestaat. Wanneer we in contact komen met een nieuwe cultuur en met nieuwe omstandigheden, komen we ook in contact met woorden waar wij zelf geen synoniemen voor hebben, en met emoties waar wij geen woorden voor hebben (zoals 'amae' en 'fago'). Emoties zouden daarom cultureel bepaald zijn. In onze moedertaal – het Nederlands – kennen wij geen specifiek woord voor de combinatie van het gevoel van betrappt zijn, je schuldig voelen en je geen raad weten met je houding.

In de afleveringen van 'Boer zoekt vrouw' uit 2009 kwam een boer voor die zich geen raad wist met de ijzige stilletes die hij zelf wist op te roepen. Boer Wietse probeerde zich op zulke momenten een houding te geven door te gaan lachen, zij het als een boer met kiespijn.

Stel dat er vanaf nu voor dergelijke situaties wél een woord zou zijn: 'wietsig' (naar de naam van de betreffende boer in het programma), zou dat van invloed zijn op onze emoties? Lachen als je je betrappt en schuldig voelt en je geen raad weet met de situatie zouden we dan dus 'wietsig lachen' noemen.

- 3p **11** Ben jij het eens met de stelling dat emoties cultureel bepaald zijn?

Beargumenteer je standpunt aan de hand van Sapir en Whorf en het 'wietsig lachen'.

Leg uit of je daarbij een reductionistische of constructivistische opvatting van emoties hanteert.

In het programma 'Boer zoekt Vrouw' blijft uiteindelijk maar één vrouw als winnares over, de anderen worden weggestuurd. Het is gemakkelijk voor de kijker om medelijden te hebben met de weggestuurde vrouwen.

De emotie medelijden wordt door filosofen verschillend gewaardeerd. De meest positieve waardering vinden we bij Aristoteles, Rousseau en Schopenhauer.

Volgens Aristoteles kent medelijden vier elementen die alle vier moeten voorkomen wil er terecht sprake van medelijden zijn.

- 3p **12** Is er volgens Aristoteles terecht sprake van medelijden van de kijker wanneer één van de vrouwen uit 'Boer zoekt Vrouw' wordt weggestuurd?

Beargumenteer je antwoord met behulp van twee van de elementen die Aristoteles bij medelijden onderscheidt.

- Rousseau en Schopenhauer benadrukken in hun analyse van medelijden één van de vier elementen van medelijden die Aristoteles onderscheidt.
- 2p **13** Is er volgens Rousseau en Schopenhauer terecht sprake van medelijden van de kijker wanneer één van de vrouwen uit 'Boer zoekt Vrouw' wordt weggestuurd? Beargumenteer je antwoord aan de hand van de opvatting van medelijden van Rousseau en Schopenhauer.

Tegenover bovengenoemde boeren die het moeilijk vinden hun gevoelens ten overstaan van vrouwen te tonen, staat het pronken met dat vermogen van rokkenjagers. Over de grootste rokkenjager uit de geschiedenis heeft Mozart een opera gecomponeerd: Don Giovanni. In de aria 'Madamina, il catalogo e questo', vertelt Leporello, de knecht van don Giovanni, aan donna Anna over het aantal veroveringen van zijn meester. Zij is met stomheid geslagen als ze hoort:

tekst 1

Mevrouwtje, hier is de lijst
van liefjes die mijn meester versierde.
Een lijst is het, die ik gemaakt heb,
kijk en lees met mij:
In Italië zeshonderdveertig,
in Duitsland tweehonderdeenendertig,
honderd in Frankrijk,
in Turkije eenennegentig,
maar in Spanje al duizenddrie.
Daaronder zijn boerenmeisjes,
kamer- en burgermeisjes,
gravinnen, baronessen,
markiezinnen en prinsessen,
vrouwen van alle standen,
elke gestalte en elke leeftijd.

- Hoewel verderop in de opera Leporello ernstig bezwaar begint te maken tegen zijn meester don Giovanni, lijkt aanvankelijk toch een zekere trots door te klinken: zoveel veroveringen!
- Volgens de filosoof David Hume is het bij de emotie trots belangrijk om object en oorzaken te onderscheiden.
- 3p **14** Is Leporello volgens Hume terecht trots op de veroveringen van zijn meester don Giovanni?
Beargumenteer je antwoord aan de hand van het onderscheid tussen het object en de oorzaken van trots zoals door Hume opgevat.

Don Giovanni zelf is zéér trots op zijn veroveringen: het aantal veroveringen wordt door hem zelfs nauwkeurig bijgehouden op een lijst. Trots kan worden beschouwd als een emotie, maar in zijn deugdethiek noemt Aristoteles trots ook een deugd: de fierheid.

- 4p **15** Waarom bezit don Giovanni de deugd fierheid volgens Aristoteles niet? Leg je antwoord uit met behulp van twee toepasselijke typeringen van de houding van fierheid volgens Aristoteles en de aria in tekst 1.

Het lijkt erop dat in 'Boer zoekt Vrouw' en 'Don Giovanni' met traditionele man-vrouwbeelden wordt gewerkt.

Don Giovanni onderscheidt zich van de mannen in 'Boer zoekt Vrouw' door zijn welbespraaktheid. Zo zingt don Giovanni, in de naar hem genoemde opera, van onder haar raam een ander liefje toe dat hij aan het verleiden is:

tekst 2

Ach kom aan het raam,
schat van mijn hart!
Ach kom en lenig mijn smart:
en toon je geen mededogen,
dan wil ik sterven vóór jouw ogen.
Jij, zoeter dan honing is je mond,
jij die midden in je hart suiker draagt,
wees niet wreed voor me, o zoete maagd
en toon je, mijn geliefde, nu terstond!

Deze tekst uit 'Don Giovanni' zou kunnen worden gelezen als een lofrede en valt daarmee in de genres van redevoeringen onder de gelegenheidstoespraken. Ook de doelen van een redevoering zijn in tekst 2 te herkennen: don Giovanni wil zijn liefje informeren, behagen en ontroeren. De filosoof Plato had de vrouw die wordt toegezongen wellicht kunnen beschermen tegen de retorische talenten die don Giovanni tijdens het verleiden gebruikt.

- 2p **16** Welke kritiek had Plato op de retorica? Laat zien hoe deze kritiek ook op de welbespraaktheid van don Giovanni mogelijk is.

Bron: teksten 1&2 Mozart, opera 'Don Giovanni', oktober 1787

Voor gebruik van het BzV-logo, namens de KRO en Boer zoekt Vrouw-formateigenaar FremantleMedia is toestemming verleend op 12 juli 2010